

PHÁT TRIỂN KINH TẾ HỢP TÁC (HỢP TÁC XÃ) Ở ĐẮC LẮK HIỆN NAY

TRƯƠNG THỊ HIỀN LƯƠNG*

Tóm tắt: Kinh tế tập thể với nhiều hình thức tổ chức kinh tế hợp tác đa dạng, phát triển từ thấp đến cao (tổ hợp tác, hợp tác xã, liên hiệp hợp tác xã, liên đoàn hợp tác xã) trong đó hợp tác xã là nòng cốt. Kinh tế hợp tác (hợp tác xã) ở Đắk Lắk về cơ bản đã có sự chuyển mình so với trước đây, đạt được nhiều kết quả, tạo nhiều công ăn việc làm cho lao động địa phương, đóng góp vào sự phát triển kinh tế chung. Bài viết phản ánh thực trạng phát triển hợp tác xã ở Đắk Lắk, từ đó gợi ý giải pháp nhằm phát triển hợp tác xã trên địa bàn tỉnh.

Từ khóa: Kinh tế hợp tác; hợp tác xã; tỉnh Đắk Lắk.

Abstract: Collective economy with many diversified forms of cooperative economic organization, developing from low to high, cooperative groups, cooperatives, Cooperative Union and cooperative Alliance, in which cooperatives are core. The cooperative economy in Dak Lak has changed compared to the past one, constituted many achievements, , created many jobs for local employees, , and contributed to the general economic development. The article reflects the situation of cooperative development in Dak Lak, thereby suggesting solutions to develop cooperatives in the province.

Keyword: Cooperative economy; Cooperatives; Dak Lak province.

Ngày nhận bài: 10/7/2022; Ngày sửa bài: 20/8/2022; Ngày duyệt đăng bài: 20/9/2022.

1. Đặt vấn đề

Kinh tế tập thể mà nòng cốt là Hợp tác xã (HTX) có vai trò quan trọng trong phát triển kinh tế - xã hội, nhất là nông nghiệp, nông dân và nông thôn. Vai trò kinh tế tập thể ngày càng được khẳng định, nhận thức về kinh tế tập thể ngày càng được nâng cao. Kinh tế tập thể của tỉnh Đắk Lắk hiện có sự chuyển biến tốt, đã giải quyết việc làm và là chỗ dựa tin cậy của nhiều hộ dân vùng dân tộc thiểu số, hộ sản xuất nhỏ, hộ gia đình. Số lượng HTX tăng nhanh trong những năm gần đây, đặc biệt là lĩnh vực nông nghiệp, nhiều HTX có quy mô lớn, nhạy bén với thị trường, mạnh dạn ứng dụng khoa học công nghệ, liên kết với doanh nghiệp, xây dựng chuỗi giá trị hàng hóa, bước đầu khắc phục tình

trạng sản xuất manh mún, nhỏ lẻ, nâng cao sức cạnh tranh sản phẩm. Đến hết năm 2019, trên địa bàn tỉnh Đắk Lắk có 04 Liên hiệp HTX, 526 HTX, trong đó có 60% là HTX nông nghiệp, thu hút 60.000 thành viên và 20.000 lao động tham gia, lợi nhuận bình quân năm đạt 185 triệu đồng/hợp tác xã, 25% cán bộ quản trị HTX có trình độ cao đẳng, đại học và 45% có trình độ sơ cấp, trung cấp¹. Bên cạnh những kết quả đạt được, nhiều hợp tác xã trên địa bàn tỉnh còn gặp phải những hạn chế, khó khăn: các HTX phổ biến vẫn là quy mô nhỏ, vốn ít, cơ sở vật chất kỹ thuật nghèo nàn và lạc hậu, năng lực đội ngũ cán bộ quản lý, điều hành còn hạn chế, hiệu quả

* ThS., Viện Khoa học xã hội vùng Tây Nguyên.

¹ Tỉnh ủy Đắk Lắk (2020), Nghị quyết của Ban chấp hành Đảng bộ tỉnh về phát triển kinh tế tập thể.

sản xuất kinh doanh thấp, lợi ích mang lại cho thành viên chưa nhiều. Năng lực cạnh tranh của các HTX đa số còn yếu, công tác giải thể còn nhiều bất cập... Vì vậy, việc đánh giá thực trạng phát triển HTX tỉnh Đắk Lắk hiện nay nhằm chỉ ra những thành công và hạn chế khó khăn từ đó đề xuất các giải pháp phù hợp nhằm phát triển HTX trong giai đoạn hiện nay là hết sức cần thiết.

2. Thực trạng phát triển kinh tế hợp tác xã ở Đắk Lắk

2.1. Những kết quả đạt được

Về bản chất, HTX là tổ chức kinh tế tập thể, đồng sở hữu, có tư cách pháp nhân, thực hiện hợp tác tương trợ lẫn nhau, đáp ứng nhu cầu chung của các thành viên trong hoạt động sản xuất, kinh doanh, trên cơ sở tự chủ, tự chịu trách nhiệm và dân chủ. Các thành viên tự nguyện thành lập và có quyền bình đẳng, biểu quyết ngang nhau, không phụ thuộc vốn góp; được hưởng thu nhập chủ yếu theo mức độ sử dụng sản phẩm, dịch vụ của HTX hoặc theo công sức lao động của mình. Qua tìm hiểu thực trạng phát triển HTX tỉnh Đắk Lắk thuộc các ngành nghề, lĩnh vực hoạt động, có thể đánh giá chung những kết quả đạt được của HTX như sau:

Đến hết năm 2019, trên địa bàn tỉnh Đắk Lắk có 04 Liên hiệp Hợp tác xã, 526 hợp tác xã, trong đó có 60% là hợp tác xã nông nghiệp, thu hút 60.000 thành viên và 20.000 lao động tham gia, lợi nhuận bình quân năm đạt 185 triệu đồng/hợp tác xã, 25% cán bộ quản trị hợp tác xã có trình độ cao đẳng, đại học

và 45% có trình độ sơ cấp, trung cấp; có khoảng 5.000 tổ hợp tác, thu hút trên 6.000 thành viên, lao động tham gia. Đến tháng 9 năm 2020, toàn tỉnh hiện có 559 hợp tác xã, trong đó có 343 hợp tác xã nông nghiệp, 55 hợp tác xã công nghiệp và tiểu thủ công nghiệp, 55 hợp tác xã vận tải, 67 hợp tác xã thương mại và dịch vụ, 27 hợp tác xã xây dựng. Tính đến đầu năm 2022, số lượng HTX trên địa bàn tỉnh Đắk Lắk tăng lên 630 HTX, trong đó: HTX nông nghiệp chiếm khoảng 64,9% (409 HTX), HTX phi nông nghiệp chiếm 35,1% (221 HTX)².

Bên cạnh sự tăng lên về số, hợp tác xã trên địa bàn tỉnh Đắk Lắk đã có sự thay đổi về chất: Mô hình hoạt động của hợp tác xã đa dạng, cung ứng dịch vụ gắn với chuỗi giá trị. Phần lớn các hợp tác xã nông nghiệp đã có nhận thức đúng về mô hình sản xuất gắn với chuỗi giá trị nên số lượng các hợp tác xã như vậy có xu hướng tăng dần. Có đến 58 hợp tác xã nông nghiệp có ứng dụng công nghệ cao vào sản xuất như: công nghệ tưới nhỏ giọt, công nghệ sấy sản phẩm bằng lò sấy trống, công nghệ chế biến cà phê ướt, công nghệ rang, xay chế biến sản phẩm cà phê bột đạt tiêu chuẩn... Bên cạnh đó, có gần 100 hợp tác xã thực hiện liên kết với các doanh nghiệp để bán sản phẩm thô, đưa sản phẩm ra thị trường trong và ngoài nước. Một số hợp tác xã có sản phẩm tham gia vào chương trình mỗi xã một sản phẩm (OCOP) tỉnh Đắk Lắk và được đánh giá xếp hạng cho sản phẩm như:

² Ủy ban nhân dân tỉnh Đắk Lắk (2022), Báo cáo tình hình phát triển KTTT, HTX 6 tháng đầu năm 2022, nhiệm vụ trọng tâm 6 tháng cuối năm 2022.

Bảng 1: Các chủ thể HTX nông nghiệp có sản phẩm xếp hạng OCOP cấp tỉnh năm 2020³

TT	HTX có sản phẩm tham gia	Xếp hạng
1	HTX DV TH Nông nghiệp Thăng Bình	4 sao
2	Hợp tác xã Nông nghiệp dịch vụ Công Bằng Ea Tu	3 sao
3	HTX sản xuất nông nghiệp Ea Wy	3 sao
4	HTX sản xuất nông nghiệp thương mại và dịch vụ Minh Toàn Lợi	3 sao
5	HTX Nông nghiệp và Thương mại dịch vụ Đại Phúc	3 sao
6	HTX Nông nghiệp và Dịch vụ Quyết tiến	3 sao
7	HTX Nông nghiệp Vietfarm	3 sao
8	HTX cà phê chất lượng cao	3 sao
9	HTX Nông nghiệp Hưng Phát	3 sao
10	HTX DV Nông nghiệp cánh đồng 8/4	3 sao
11	HTX DVNN Minh Đức	3 sao
12	HTX sản xuất DVNN Thăng Tiến	3 sao

(Nguồn: Văn phòng điều phối Nông thôn mới tỉnh Đắk Lắk)

Như vậy, hiện đã có 12 HTX nông nghiệp có sản phẩm tham gia chương trình OCOP cấp tỉnh Đắk Lắk được gắn sao cho sản phẩm. Trên thực tế, chương trình mỗi xã một sản phẩm tại tỉnh Đắk Lắk bước qua giai đoạn đầu triển khai, đa số là các chủ thể sản xuất nông nghiệp và sản phẩm nông nghiệp, các lĩnh vực khác chưa có sản phẩm tham gia đánh giá xếp hạng. Thu nhập bình quân của một xã viên thuộc HTX nông nghiệp năm 2022 đạt 27 triệu đồng, tăng 7,5% so với năm 2020. Bình quân lợi nhuận của HTX nông nghiệp khoảng 130 triệu đồng/năm, tăng 4,6% so với năm 2020⁴.

HTX công nghiệp, tiểu thủ công nghiệp, chiếm 9,8% HTX toàn tỉnh (55 HTX), với khoảng 9000 thành viên, giải quyết việc

làm cho gần 4000 lao động. Trong đó có 45% HTX đạt loại khá, giỏi; 42% HTX trung bình; 13% HTX yếu kém⁵. Theo đánh giá của Liên minh HTX tỉnh: nhiều HTX công nghiệp và tiểu thủ công nghiệp có chiều hướng chuyển biến tích cực trong việc đầu tư đổi mới công nghệ, ứng dụng một số tiến bộ khoa học kỹ thuật vào sản xuất, tạo ra nhiều sản phẩm đáp ứng nhu cầu thị trường, tạo thêm công ăn việc làm cho người lao động địa phương, trong đó có người dân tộc thiểu số tại chỗ. Diễn hình

³ Văn phòng điều phối nông thôn mới tỉnh Đắk Lắk (2020), *Danh sách sản phẩm OCOP năm 2020*.

⁴ Ủy ban nhân dân tỉnh Đắk Lắk (2022), *Báo cáo tình hình phát triển KTĐT, HTX 6 tháng đầu năm 2022, nhiệm vụ trọng tâm 6 tháng cuối năm 2022*.

⁵ Liên minh HTX tỉnh Đắk Lắk (2020), *Báo cáo Tình hình kinh tế tập thể và hoạt động của Liên minh HTX tỉnh 9 tháng đầu năm và nhiệm vụ 3 tháng cuối năm 2020*.

như: HTX Tiến Nam, huyện M'Đrăk sản xuất đồ mộc, mây tre, trồng rừng; HTX dệt thổ cẩm Tơng Bông, thành phố Buôn Ma Thuột, ngoài sản phẩm thổ cẩm truyền thống còn tổ chức hoạt động du lịch cộng đồng (hom stay)...; bên cạnh đó, các HTX phối hợp với các trung tâm dạy nghề tổ chức các lớp dạy nghề, truyền nghề cho thành viên và lao động địa phương.

Đối với lĩnh vực giao thông vận tải: Năm 2020, toàn tỉnh có 55 HTX về lĩnh vực giao thông vận tải với khoảng 13.750 thành viên. Trong đó có 60% đạt loại khá, giỏi; 30% HTX trung bình; 10% yếu kém⁶. Đến cuối năm 2021, số lượng HTX giao thông vận tải còn 54 HTX, giảm 1 HTX so với năm 2020, nhưng tăng 20 HTX so với thời điểm năm 2013. Đa số các HTX vận tải đều có sự phát triển cả về quy mô và chất lượng phục vụ. Một số HTX hoạt động trong các lĩnh vực mang tính xã hội như dịch vụ xe buýt, vệ sinh môi trường..., đã thể hiện tốt khả năng tổ chức và quản lý, điều hành cũng như trách nhiệm xã hội. Mạng lưới xe buýt của tỉnh đã phủ kín các tuyến từ trung tâm tỉnh đến các huyện, thị, vùng nông thôn, trong đó xe buýt của HTX là chủ yếu⁷.

Lĩnh vực xây dựng với 27 HTX xây dựng, chiếm 4,8% tổng số HTX toàn tỉnh, giảm 06 HTX so với năm 2013, trong đó: có 10 HTX đang hoạt động, 17 HTX ngừng hoạt động; có khoảng 2.700 thành viên. Đối với lĩnh vực xây dựng, các hợp tác xã hoạt động thi công các công trình quy mô vừa và nhỏ, khả năng cạnh tranh còn thấp so với các đơn vị tư nhân trong lĩnh vực này.

Hiện tại, có 70 HTX lĩnh vực thương mại và dịch vụ, tăng 41 HTX so với năm 2013,

thu hút khoảng 2600 thành viên. Các HTX này chủ yếu kinh doanh mua bán các loại hàng nông sản, phân bón, xăng dầu, dịch vụ du lịch với quy mô nhỏ... Trong những năm gần đây, nhiều HTX chợ được thành lập (23 HTX), làm đa dạng thêm về dịch vụ kinh doanh của loại hình HTX này.

Trong quá trình phát triển, các HTX trên địa bàn tỉnh đa số đã chuyển đổi từ mô hình HTX kiểu cũ sang mô hình HTX kiểu mới. Trong đó các HTX đều đã hoàn chỉnh điều lệ HTX, phần lớn có phương án sản xuất kinh doanh cụ thể. Nhiều HTX hoạt động có hiệu quả, là nhân tố tích cực giúp kinh tế hộ phát triển thông qua tạo việc làm và tăng thu nhập cho xã viên và người lao động. Đồng thời, sự phát triển của HTX đóng góp vào nguồn ngân sách của địa phương, góp phần đảm bảo an sinh xã hội và sự phát triển kinh tế-xã hội của tỉnh.

2.2. Những tồn tại, hạn chế

Mặc dù việc phát triển các hợp tác xã ở tỉnh Đắk Lắk đã có những chuyển biến tích cực, đạt được những hiệu quả nhất định. Tuy nhiên vẫn còn nhiều khó khăn, vẫn chưa tương xứng với tiềm năng của tỉnh:

Đa số hợp tác xã có quy mô nhỏ, cơ sở vật chất còn nhiều khó khăn, vốn góp của các thành viên hạn chế, đầu tư dàn trải nên hợp tác xã ít có khả năng đầu tư đổi mới máy móc, thiết bị, công nghệ hiện đại; chất lượng sản phẩm hàng hóa, dịch vụ của một số hợp tác xã chưa cao, chưa có sức cạnh

⁶ Liên minh HTX tỉnh Đắk Lắk (2020), Báo cáo Tình hình kinh tế tập thể và hoạt động của Liên minh HTX tỉnh 9 tháng đầu năm và nhiệm vụ 3 tháng cuối năm 2020.

⁷ Liên minh HTX tỉnh Đắk Lắk (2021), Báo cáo tổng kết 10 năm thi hành Luật Hợp tác xã năm 2012.

tranh trên thị trường, do vậy nhiều HTX cũng rất mong chờ các khoản hỗ trợ từ phía Nhà nước...

Việc sản xuất kinh doanh của hợp tác xã, đặc biệt là hợp tác xã nông nghiệp chịu ảnh hưởng nhiều của biến đổi khí hậu, thời tiết, dịch bệnh, vốn, khoa học công nghệ nên đầu ra sản phẩm còn khá bấp bênh.

Số lượng hợp tác xã được tiếp cận với các chính sách của Nhà nước đặc biệt là về tín dụng và chính sách giao đất, cho thuê đất còn hạn chế.

Công tác giải thể các HTX ngừng hoạt động còn nhiều vướng mắc chủ yếu là do nợ thuế, mất con dấu, mất giấy chứng nhận sử dụng con dấu hay quản lý HTX đi khỏi địa phương...

Hệ thống HTX trong tỉnh còn thiếu sự liên kết chặt chẽ khi cùng tham gia một loại hình sản xuất, kinh doanh dịch vụ để hỗ trợ lẫn nhau và tăng thêm nguồn lực đồng thời chia sẻ rủi ro, tạo sức mạnh cạnh tranh trên thị trường.

Trước những khó khăn chung của nền kinh tế do dịch bệnh, bất ổn chính trị, giá cả các mặt hàng nguyên liệu leo thang... đa số các HTX trên địa bàn tỉnh đều gặp khó khăn, hàng hóa khó lưu thông, nợ lương lao động, nhiều HTX phải hoạt động cầm chừng hoặc giải thể⁸.

3. Một số giải pháp phát triển hợp tác xã ở Đắk Lắk hiện nay

Mặc dù đã có nhiều cơ chế chính sách nhằm tăng cường hiệu quả hoạt động của hợp tác xã trên địa bàn tỉnh Đắk Lắk, tuy nhiên, việc phát triển hợp tác xã trên địa

bàn vẫn gặp nhiều khó khăn, do vậy theo chúng tôi cần phải có những giải pháp đồng bộ, thiết thực để từng bước giải quyết những khó khăn đó.

Thứ nhất, cần tuyên truyền nâng cao nhận thức hơn nữa về kinh tế tập thể, hợp tác xã. Tiến hành tổng kết các mô hình HTX có hiệu quả để phổ biến nhân rộng. Tổ chức tham quan các HTX điển hình để học hỏi, giao lưu và liên kết lẫn nhau tạo thành những mắt xích cùng hỗ trợ nhau phát triển. Việc liên kết này có thể giữa HTX có cùng loại sản phẩm (ví dụ cùng HTX nông nghiệp sản xuất cà phê) hoặc HTX có tính chất hỗ trợ lẫn nhau (như HTX nông nghiệp và HTX giao thông vận tải).

Thứ hai, tiếp tục hoàn thiện khung pháp lý, cơ chế, chính sách nhằm nâng cao hiệu quả công tác quản lý Nhà nước đối với hợp tác xã, gắn liền với công tác lãnh đạo, chỉ đạo của cấp ủy đảng, chính quyền các cấp trong phát triển kinh tế tập thể, hợp tác xã. Các lĩnh vực mà Nhà nước có thể hỗ trợ như: phát triển nguồn nhân lực, nghiên cứu, tư vấn, tạo điều kiện để HTX tiếp cận nguồn tín dụng hợp lý, đất đai, cơ sở hạ tầng ổn định.

Thứ ba, bản thân các HTX cần xây dựng cho mình chiến lược để phát triển, đổi mới phương thức sản xuất, kinh doanh, nâng cao sức cạnh tranh và hiệu quả hoạt động của hợp tác xã mình. Song song với sự hỗ trợ từ phía Nhà nước, bản thân các HTX cũng phải tự mình học hỏi, trau dồi kiến thức về quản lý cũng như sản xuất

⁸ Liên minh HTX tỉnh Đắk Lắk (2021), Báo cáo Tình hình kinh tế tập thể và hoạt động của Liên minh HTX tỉnh 9 tháng đầu năm 2021 và nhiệm vụ 3 tháng cuối năm 2021.

kinh doanh. Chủ thể HTX cũng phải tự vạch ra lộ trình phát triển của mình để đáp ứng với yêu cầu của thời kỳ hiện nay, học hỏi các HTX hiệu quả nhưng không rập khuôn, máy móc, không hình thức mà nên chú trọng vào nội dung và hiệu quả hoạt động.

Thứ tư, cần xây dựng, triển khai một số chương trình, đề án điển hình hỗ trợ phát triển kinh tế tập thể, hợp tác xã, như: Chương trình hỗ trợ phát triển kinh tế tập thể, hợp tác xã; Lựa chọn, hoàn thiện, nhân rộng mô hình hợp tác xã kiểu mới tại các địa phương hay phát huy ưu điểm của chương trình mỗi xã một sản phẩm OCOP để khuyến khích các chủ thể hợp tác xã tham gia và đưa sản phẩm của mình đến với nhiều người tiêu dùng trong và ngoài nước, từ đó khẳng định được chất lượng và thương hiệu cho sản phẩm của HTX. Muốn vậy, bản thân các chủ thể HTX và cơ quan Nhà nước cần có sự phối hợp: Nhà nước tạo hành lang pháp lý, cơ chế chính sách, chủ trương, kinh phí hỗ trợ, là đầu mối đứng ra tổ chức; Các HTX chủ động trau dồi kiến thức phát triển HTX lẫn hoàn thiện nâng cao sản phẩm, tham gia các chương trình, tiếp cận đối tác trong và ngoài nước để tìm đường đưa sản phẩm của HTX đi xa hơn.

4. Kết luận

Sự phát triển của các HTX tỉnh Đắk Lắk trong giai đoạn hiện nay đã và đang góp phần quan trọng trong vấn đề giảm nghèo, tăng trưởng kinh tế địa phương. Nhà nước và chính quyền sở tại đã có nhiều chủ trương chính sách nhằm tạo điều kiện thuận lợi để phát triển HTX. Tuy nhiên

trên thực tế, bên cạnh những chuyển biến tốt, các HTX trên địa bàn tỉnh vẫn còn gặp nhiều khó khăn, khó khăn lớn nhất là hình thành và đẩy mạnh các HTX có năng lực tốt, biết gắn kết, liên kết với các HTX, với các doanh nghiệp trong và ngoài nước để hoạt động hiệu quả trong nền kinh tế thị trường hiện nay. Do vậy, việc thực hiện đồng bộ các giải pháp là hết sức cần thiết để từng bước tháo gỡ những tồn tại khó khăn cho các HTX, từng bước thúc đẩy các HTX hoạt động hiệu quả cao hơn trong giai đoạn hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Liên minh HTX tỉnh Đắk Lắk (2020), *Báo cáo Tình hình kinh tế tập thể và hoạt động của Liên minh HTX tỉnh 9 tháng đầu năm và nhiệm vụ 3 tháng cuối năm 2020*.
2. Liên minh HTX tỉnh Đắk Lắk (2021), *Báo cáo Tình hình kinh tế tập thể và hoạt động của Liên minh HTX tỉnh 9 tháng đầu năm 2021 và nhiệm vụ 3 tháng cuối năm 2021*.
3. Liên minh HTX tỉnh Đắk Lắk (2021), *Báo cáo tổng kết 10 năm thi hành Luật Hợp tác xã năm 2012*.
4. Tỉnh ủy Đắk Lắk (2020), *Nghị quyết của Ban chấp hành Đảng bộ tỉnh về phát triển kinh tế tập thể*.
5. Ủy ban nhân dân tỉnh Đắk Lắk (2022), *Báo cáo tình hình phát triển KTTT, HTX 6 tháng đầu năm 2022, nhiệm vụ trọng tâm 6 tháng cuối năm 2022*.
6. Văn phòng điều phối nông thôn mới tỉnh Đắk Lắk (2020), *Danh sách sản phẩm OCOP năm 2020*.